

contingebant; perfectam et facilem dat novum; per Spiritum sanctum repleta est terra scientia Domini. Hoc præsertim apostolorum temporibus adimplatum est in quibus statim accepto Spiritu, fideles nullo labore docebantur quæ ad idem spectabant, ait Gagnæus. Nostris adhuc temporibus aliquo modo verum est: destruktæ enim idolatriæ, omnes Christiani sciunt unum esse Deum; et per simplicem catechismum, qui scitu facilis est, plura de Deo sciunt nunc pueri quam noverint unquam doctissimi philosophi, inquit et plerique Judezi.

VERS. 12. — *Quia propitius ero...* Syr. : *Et veniam eis, tribuam, etc.* Veum testamentum imperfectum et infirmum erat in peccatorum remissione, quam non dabat, ut cap. 10 videbitur; novum peccata sic delet, ut nec sorum recordetur Deus. Hanc prophetiam ex Jeremie 31, v. 31, desumptam, Judei

suum, etc. Loquitur tam Propheta quam Apostolus de cognitione et gratia quam affert fidelibus novum testamentum in hæc vitæ. Quasi dicat: Omnes per catechesis et baptismum effecti Christiani, tum in primis Ecclesiæ, tum deinceps habent unius veri Dei cognitionem, amorem, cultum et timorem, contentamente omnino pristinam sum idolatriam; Deus enim ita interiori sua gratia mentem illorum illuminabit, et cor voluntate accendet, ut sponte abjectis idolis, omnime superstitione, Deum verum agnoscent, colant et amant. *Cognoscere Dominum, et cognitum cole, tunc et redama.* Nota. Quia quis magis eorum sum purificat, Deoque per orationem conjungit eo magis à Deo interiori docetur.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maximè notanda, et ad praxim redigenda.

1° Ex v. 1, *talem habemus Pontificem, qui, etc.*, disce, nota et menti imprime Christi Pontificis nostri dignitatem, ut in eum confidas. Dexter assidet Deo in magnificissimo majestatis throno; et in hoc ipso throno pontificatus sui ministerium peragit in celis et in terris, beatorum Pontificum ac nostor. Illorum equidem in primis, quia et Christus, et christiana religio maximè propter aeternitatem, ut scilicet Deus in aeternum dignè colatur in celis; at nostor revera sicut illorum Pontificum, quia sub ipso, et cum ipso, et per ipsum, verè et eadem religione Deum colimus in terris, beati in celis, ut infra Iustinus. In hoc ergo gloria throno, Christus Ecclesie christiane Pontifex, Deum cum beatis laudat, adorat, benedicit, etc. In hoc eodem throno nostri curam gerit, nostras res agit, nostræ salutem providerit, pro nobis interpellat et offert. Quanta ergo nostra debet esse fiducia in talen, ac tantum Pontificem? quam frequens ad eum recursus? quantus amor? quam spes? *In manibus tuis sortes meæ!*

2° Ex v. 2, disce et nota quid Ecclesia Christi sit verum sanctuarium, et verum tabernaculum in quo Deus verè colitur. Ecclesia triumphans est verum sanctuarium in quo Deus verè et perfectè colitur à Christo, et ab omnibus sanctis. Ecclesia militans est tabernaculum in quo Deus verè quidem, at minus perfectè, colitur à fidelibus viatoribus. Eadem est

referunt ad tempus Esdrae, quo lex fuit renovata: sed perperam, tum quia illa renovatio tunc facta est in membranis, non autem in cordibus, tum quia tunc non institutum est novum testamentum, sed vetus fuit reintegratum; debet igitur intelligi de testamento novo per Christum condito.

VERS. 15. — *Dicendo autem novum...* Syr. : *In hoc autem quod dicit novum, etc.* Ex allato Jeremie testimonio de novo testamento futuro, D. Paulus inferat veteris abrogationem, hoc ratiocinio: Deus per Jeremiam dicens: *Consummabo testamentum novum, etc.; veteravit, id est, antiquum et vetus esse declaravit prius;* quod autem antiquum et vetus est.

PRO INTERITUM EST; Græc. : *Prope evanescientem est; Syr. : Prope ei ut corrumpatur.* Quod ergo tempore Jeremie senescerat, nunc tempore Christi interiit.

VERS. 42. — *Quia propitius ero iniquitatibus eorum, etc.* Denique, ut nihil desit ad gratiam, nihilque relinquatur impedimenti ad vitam aeternam, omnia eis peccata tam priora quam posteriora condonabo.

VERS. 15. — *Dicendo autem novum, veteravit, id est, antiquum, antiquum et vetus esse declaravit.* Hæc omnia idœ dicit ut, ab Hebreo a Moyse ad Christum abducatur, doceatque eos non mirari debere quid Deus vetus testamentum à se datum abrogaverit (utpote infirmum et insufficiens ad justitiam et salutem) per novum novi Messiae Salvatoris, cùm id primum et predictum sit ante tota scula à Jeremiam.

glorificavit ac sacrificium crucis. Hujus sacrificii sacerdos, Christus Deus-Homo; hujus ejusdem sacrificii victimæ, idem Christus Homo-Deus; Deum victimæ a Deo sacerdote ad Dei gloriam immolatus; ecce sacrificium omnino divinum, Deo verè dignum, Deum infinitè, et quantum fieri potest, glorificans. Ut hanc gloriam Deo dignam, Deo proportionatam Christus Patri suo, non semel tantum, et quasi transitorie reddat, sed permanenter, continuè, et ubique, quid facit? Hoc sive mortis sacrificium in omni terrarum loco, omni temporis momento, per sanctissimam Eucharistia, astas, ibi passionis Christi memor, offerat Christum mystice crucifixum, et sese Deo offrente, ad Dei gloriam, ad peccatorum nostrorum remissionem, ad totius mundi salutem; offerat Deum gloriam quam illi Christus in omni terrarum loco mystice immolatus procurat et offerat; omnem gloriam quam ab institutione sanctissimæ Eucharistie in hoc sacramento procuravit et obtulit, omnem gloriam quam illi hoc codem sacramento ubiquè procurabit et offeret usque ad finem mundi. Si revera non potes ad ecclesiam pergere, perge spiritu; et in quocumque loco sis, spiritu vertere versus altare, fide Christo ibi immolato unire, et hunc dignum Dei adoratorem continuum intus saltē adora, omnesque ejus adorationes, laudes, amoris actus offer. Lauda Deum Christi mente, adora Deum Christi corde, adora Deum Christi adoratione, et continua ipsius ante Dei pedes annihilatione, siue Deum dignè adorabis. Plura de hac praxi in sequentis capitulis corollariorum, et in capituli decimi tertii corollariorum, vide, et in Epistola ad Romanos cap. 16, in corollario.

Praxis verè christiana.

Sed haec continua Christi Pontificis nostri praxis quid nos Christianos docet? Præxim verè christianam, et quæ continua Christi praxis est; modum scilicet Deum dignè, infinitè, in Christo, cum Christo et per Christum glorificandi. Ad hunc finem Christo Pontifici nostro fide et charitate unire, sive in celis ante thronum Dei, tanquam occiso pro nobis apparente, sive in sanctissimæ Eucharistie sue passionis sacrificium mysticè et incurvantे continuanti, et sic Christo Pontifici nostro unitus, offer Deo quod offert summus

CAPUT IX.

1. Habit quidem et prius justificationes cultura, et sanctum seculare.

2. Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, et mensa, et propositio panum, que dicitur sancta.

3. Post velamentum autem secundum, tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum :

4. Aureum habens thuribulum, et arcana testimoniæ circumiectum ex omni parte auro, in qua urna aurea habens mamma, et virga Aaron, que fronduerat, et tabula testamenti ;

5. Superque eam erant cherubim glorie obumbrantia propitiatorium : de quibus non est modò dicendum per singula.

6. His verò ita compositis, in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes ;

7. In secundo autem semel in anno solus pontifices, non sine sanguine, quem offert pro suâ et populi ignorantiâ :

8. Hoc significante Spiritu sancto, nondum prolatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

9. Quæ parabola est temporis instantis, juxta quam munera et hostiae offerantur, quæ non possunt juxta

CHAPITRE IX.

1. La première alliance a eu des lois et des règlements touchant le culte de Dieu, et un sanctuaire terrestre;

2. Car dans le tabernacle qui fut dressé, il y avait une première partie où était le chandelier, la table, et les pains de proposition; et cette partie s'appelait le Saint des Saints.

3. Après le second voile, était le tabernacle appelé le Saint des Saints,

4. Où il y avait un encensoir d'or, et l'arche de l'alliance couverte d'or, dans laquelle étaient une urne d'or pleine de manne, la verge d'Aaron qui avait fleuri, et les tables de l'alliance.

5. Au-dessus de l'arche, il y avait des chérubins de gloire, qui courvraient le propitiatoire; mais ce n'est pas ici le lieu de vous en parler en détail.

6. Or, ces choses étant ainsi disposées, les prêtres entraient en tout temps dans le premier tabernacle, lorsqu'ils exerçaient les fonctions de leur ministère :

7. Mais le grand pontife seul entrat dans le second, et une seule fois l'année, non sans y porter du sang qu'il offrait pour ses ignorances et pour celles du peuple;

8. Le Saint-Esprit nous montrant par là que la voie du vrai sanctuaire n'était point découverte, pendant que le premier tabernacle subsistait.

9. Et cela même était l'image de ce qui se passait en ce temps-là, pendant lequel on offrait des dons et des sacrifices qui ne pouvaient purifier la conscience

conscientiam perfectum facere servientem, solummodo in cibis et in potibus,

10. Et varia baptismatibus, et iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11. Carissimus autem assistens pontifex faturorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non hujus creationis;

12. Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per sanguinem sanguinem, introivit semel in sancta, aeternam redēptionē inventā.

13. Si enim sanguis hircorum et taurorum, et cīnis vitulae aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationē carnis,

14. Quantū magis sanguis Christi, qui per Spīritū sanctū semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuūs, ad serviendum Deo viventū!

15. Et ideō novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redēptionē earum prævaricatiōnē que erant sub priori testamento, reprobationē accipit qui vocati sunt, aeternā hereditatem.

16. Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.

17. Testamentum enim in mortuis confirmatō est; alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19. Lecto enim omni mandato legis à Moysi universo populo, accipiens sanguinem vitulorum et hircorum, cum aquā et lana coquēta et hysope, ipsum quoque librum et omnem populū aspersit,

20. Dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.

21. Etiam tabernaculum et omnia vasa ministerii sanguine similiiter aspersit.

22. Et omnia penē in sanguine secundū legem mandantur; et sine sanguinis effusione non sit remissio.

23. Necesse est ergo exemplaria quidem celestium his mundari, ipsa autem celestia melioribus hostiis quam istis.

24. Non enim in manufacta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum: sed in ipsum celum, ut apparet nunc vultu Dei pro nobis;

25. Neque ut sacerdote semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno;

26. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi; nunc autem semel in consummatione scolorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium,

28. Sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhauienda peccata; secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

de ceux qui rendaient à Dieu ce culte, puisqu'ils ne consistaient qu'en des viandes et en des breuvages,

10. En diverses ablutions, et en des cérémonies charnelles, et qui n'avaient été imposées que jusqu'à temps que cette loi seraient corrigées.

11. Mais Jésus-Christ, le pontife des biens futurs, étant venu dans le monde, est entré une fois dans le sanctuaire, par un tabernacle plus grand et plus excellent, qui n'a point été fait par la main des hommes, c'est-à-dire qui n'a point été formé par la voie commune et ordinaire.

12. Et il est entré, non avec le sang des bœufs et des veaux, mais avec son propre sang, nous ayant ainsi une rédemption éternelle.

13. Car si le sang des bœufs et des taureaux, et l'aspersion de l'eau mêlée avec la cendre d'une gêne sanctifie ceux qui ont été souillés, en leur donnant une pureté extérieure et charnelle,

14. Combien plus le sang de Jésus-Christ, qui par le Saint-Esprit s'est offert lui-même à Dieu comme une victime sans tache, purifierait-il notre conscience des œuvres mortes, pour nous faire rendre un vrai culte au Dieu vivant?

15. C'est pourquoi aussi il est le médiateur du testament nouveau, afin que, par la mort qu'il a soufferte pour expier les iniquités que se commettaient sous le premier testament, ceux qui sont appelés recevront l'héritage éternel qu'il leur a promis.

16. Car où il y a un testament, il est nécessaire que la mort du testateur intervienne.

17. Parce que le testament n'a lieu que par la mort, n'ayant point de force tant que le testateur vit.

18. C'est pourquoi le premier testament même ne fut confirmé qu'avec le sang.

19. Car Moïse, ayant récité devant tout le peuple toutes les ordonnances de la loi, prit du sang des veaux et des bœufs, avec de l'eau et de la laine teinte en écarlate, et de l'hysope, et en jeta sur le livre même, et sur tout le peuple,

20. En disant: Voici le sang du testament que Dieu a fait en votre faveur.

21. Il jeta donc du sang sur le tabernacle, et sur tous les vases qui servaient au culte.

22. Et, selon la loi, presque tout se purifie avec le sang; et les péchés ne sont point remis sans effusion de sang.

23. Il était donc nécessaire que ce qui était la figure des choses célestes fût purifié par le sang des animaux; mais que les célestes mêmes le fussent par des victimes plus excellentes que n'ont été les premières.

24. En effet Jésus-Christ n'est point entré dans ce sanctuaire fait par la main des hommes, lequel n'était que la figure du véritable; mais il est entré dans le ciel même, afin de se présenter maintenant pour nous devant la face de Dieu.

25. Et il n'y est pas aussi entré pour s'offrir lui-même plusieurs fois, comme le grand-prêtre entre tous les ans dans le sanctuaire, portant un sang étranger;

26. Car autrement il eût fallu qu'il eût souffert plusieurs fois depuis la création du monde; au lieu qu'il n'a paru qu'une fois vers la fin des siècles, pour abolir le péché, en s'offrant lui-même pour victime.

27. Et comme il est arrêté que les hommes meurent une fois, et qu'ensuite ils soient jugés,

28. Ainsi Jésus-Christ a été offert une fois pour effacer les péchés de plusieurs; et la seconde fois il apparaîtra sans péché, pour le salut de ceux qui l'attendent.

ANALYSIS.

In fine capituli 8 dixit vetus testamentum per novum abrogatum fuisse: ne videatur autem illud damnasse velut iniuste, multas hic illius ad Deli cultum utilitates refert. Fatur ergo quid et ritus et ceremonias ad Dei cultum pertinentes habuerit et tabernaculum in quo his ritibus coleretur Deus, v. 1. Hoc tabernaculum describit quoad partes et quoad ea quae continebat, sive in Sancto, sive in Sancto sanctorum, v. 2, 3, 4, 5, et quoad sacrificia et ministeria quebant in utroque, v. 6, 7.

V. 8, 9, 10, hec ipsa quo dixit interpretatur, et ex illis ipsis ostendit ipsius Testimenti veteris infirmationem et insufficientiam ad sanctificandas animas, et ad celum eis aperiendam. Hi duo effectus Christo Pontifici nostro erant reservati.

V. 11 et 12, novi pontificis officiam sic exprimit, ut et Christi Pontificis super omnes legales pontifices excellentiam exprimat. Pontifex est, non temporalium, sed aeternorum bonorum; transiit, non per tabernaculum hominum manibus factum, sed a Spiritu sancto formatum; non cum sanguine peccorum, sed cum suo sanguine proprio intravit in Sancta sanctorum, non terrena, sed celestia; non semel in anno, sed semel omnino; non annuā tantum legali sanctificatione procurans, sed aeternā et perfectā animarum sanctificatione peracta.

V. 15 et 14, haec sanguinis Christi officiam probat ex efficacia hircorum et vitulorum sanguini à Iudea attributa. Si poterat sanguis peccorum legaliter sanctificari, quantū magis sanguis Christi, immaculati Agni Dei, conscientias a peccatis emundabit?

PARAPHRASIS.

1. Ne quis autem, quia dixi vetus testamentum interisse, putet quid vana fuerit illius religio: etenim fuerunt in illo ritus et ceremonias ad divinum cultum pertinentes; fuit et tabernaculum sanctum quidem, at terrenum, materialē et temporanum in quod conveniebat populus ut Deum institutis ritibus quādam.

2. In duas partes dividebatur hoc tabernaculum; quarum prima, seu quae prior intrabatur, Sanctum simpliciter vocabatur; in hac erat candelabrum in qua septem lucernae, et mensa in qua panes ante Dominum ponebantur.

3. Post secundum autem velum, erat altera pars tabernaculi, et quidem sanctissima: et ideo dicebatur Sancta sanctorum.

4. In hoc sancto Sancto sanctorum erant sanctiora religiosa monimenta; scilicet thuribulum aureum, seu altare thure fragans proximè collocatum; erat ibi et arca quam vocant Testamenti, intus et foris auro obducta purissimo; in hac arca erat urna auræ in qua servabatur mamma; erat et juxta illam virga Aaron, que miraculose fronduerat; incantata autem duas testamentaria tabulae, in quibus decem precepta digitō Dei erant insculptae.

5. Et super ipsam arcam erant duo cherubim

VI. 15, ob hanc sui sanguinis officiam, Christus novi testamenti mediator factus est, ut per sui sanguinis effusionem omnia totius mundi peccata deleret, etiam quae sub priori testamento commissa sunt, et ut omnes, à peccatis liberi, possent aeternam hereditatem sibi promissam possidere.

V. 16 et 17. Ut hanc hereditatem possideremus, debuit mori Christus testator; viventes enim nulla hereditatebant in utroque, v. 6, 7.

V. 18, 19, 20, 21, 22, hoc praefiguratio ostendit in veteri testamento quod cum sanguine fuit dedicatum.

V. 23, cum hoc discrimine, quod sicut illud erat typicum, ita typico peccorum sanguine, seu Christi sanguinis praefigurativo, fuit sanctum; novum vero, quia verum, vero Christi sanguine confirmatum; typica ergo typico sanguine mandanda fuerunt: spiritualia vero, celestia et divina vero, celesti et divino Christi sanguine mandata.

V. 24 et sequentibus explicat quae sint Sancta sanctorum, in qua Christus Pontifex noster introivit, scilicet celum ipsum. Ad quid? Ut continuè gerat pro nobis officium Pontificis, non sui sacrificii reiteratione, sed continuè hostiae semel oblate representatione: Christus enim Pontifex noster in sanguine, non alieno, sed proprio, litavit semel, in fine temporum, ad abolitionem peccati, sed eandem victimam coram Deo sisit in aeternum. Roreis equidem apparebit, non ut hostia, sed ut justitia, bonus premians, improbos damnans.

majestatem et divinitatem spirantia, et suis aliis propitiatoriis, seu arca operculum, thronum Dei, obumbrantia: quae quidem omnia et singula suis plena sunt mysteriis; sed quorum explicatio non est hucus loci: hæc attigitur modo sufficit.

6. His itaque sic dispositis et ordinatis, in priorem tabernaculi partem quotidie ingrediebantur quilibet sacerdotes, per suas vices sacra ministeria, sunque officia peracturi.

7. In posteriore vel tabernaculi partem, quæ Sancta sanctorum dicitur, solus sacerdotum princeps semel dumtaxat singulis annis ingrediebatur, non sine viro et hinc sanguine, quem illic Deo offerebat pro suis et pro populi peccatis.

8. Per hoc ipsum autem, quod solus pontifex in Sancta sanctorum ingrediebatur, mystice significabat Spiritus sanctus nondum tempore legis Mosis et maiestatam esse veri Sancti sanctorum, scilicet colij viam, stante adhuc legali sacerdotio, et Christi pontificatus expectante.

9. Et hoc erat etiam imago illius temporis tunc existentis: quod enim tunc fiebat, ex aegro respondebat representatione tabernaculi; quia sicut non poterat quis ex Sancto in Sancta sanctorum ingredi, ita nec hostiae illius temporis poterant conscientiam.

tiam offerentis expiare, et consequente in celum deducere. Quid enim tunc in sacro fiebat ministerio, nisi quedam ciborum et potum observatio?

10. Et multiplicium lotionum, et corporalium seu externarum mundanitatum huic populo rudi imposita, usquedam veniret Christus, qui spiritualem Dei cultum instituens, corrigenter hos carnales et exter nos ritus? et hoc est summaria veteris testamenti religio?

11. Christus autem adveniens, Pontifex aeternorum honorum, per dignius et excellentes tabernaculum, non hominum manus factum, seu non naturaliter constructum, sed divina virtute formatum,

12. Non ferens secum sanguinem hincorum aut vitulorum, quo Deus placaret, sed proprium sanguinem pro nobis in arca crucis effusum, intrivit semel, non in anno, sed omnino, in Sancta, non typica et terrena, sed vera et celestia; non annua legali sanctificatione procurandâ, sed vera, plena et aeterna nobis redemptio comparata.

13. Quae enim collatio sanguinis Christi, Hominis Dei, cum sanguine pecuniarum? si ergo sanguis hircorum et vitulorum, et cenis vitulis aspersus super iniquatos sanctificat eos, corpoream afferens purgationem,

14. Quantò magis divinus Christi sanguis, qui semetipsum, Agnum Dei immaculatum, Spiritu sancto auctore et movente, oblitus Dei patri suo, conscientias nostras emundabat ab omnibus peccatis, ut ab operibus mortuis et mortiferis liberari, Deo vivo serviamus?

15. Et quia divinus hic sanguis infinita virtutis est ad animarum sanctificationem, propterea Christus novi Testamenti factus est mediator, ut per mortem suam, sanguinisque sui effusionem, abolitus totius mundi peccatis, que sub priori testamento per sanguinem pecorum aboleri non poterant spem habeant aeternas hereditatis promisse possidente quicunque ad eam vocati sunt.

16. Dixi, morte intercedente; nam ubi de testamento agitur, mors ejus qui testatus est ad hereditatem possidendum requiratur.

17. Testamentum enim testatoris morte confirmatur; quod certum robur non habet quamdiu vivit testator, qui potest illud mutare aut irritum redere:

18. Unde nec vetus testamentum dedicatum est sine morte et sanguine.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — HABUIT QUIDEM ET PAUS, scilicet testamentum, ut ex precedentibus intelligitur.

JUSTIFICATIONES CULTURE; Grec., latr., Syr., precepta ministerii; Arab., statuta ministerii; id est, ritus et ceremonias, quibus Deus coletur.

ET SANCTUM SECULARE; Grec., neopœ, mundanum;

VERS. 1. — HABUIT QUIDEM ET PRIUS, JUSTIFICATIONES CULTURE, id est, mandata ad cultum Dei pertinente, velut de sacrificiis eorumque ritibus. JUSTIFICATIONES

19. Nam, ut Exodi 24 legimus, cum Moyses tandem legem universo populo legisset, sanguinem hincorum et vitulorum unum cum aqua miscuit in cratera et intincta lana coecinæ et hyssopo aspersit, et librum in quo legerat, et omnem simul populum.

20. Dicens: Hic est sanguis testamenti quod vocisum pepigit Deus, et meo confirmat ministerio.

21. Insper et ipsum tabernaculum, et omnia sa-

era vasa, quibus in sacrificiis utebantur, similiter aspersi sanguine.

22. Quin et omnia ferè, secundum legem, purifi-

cantur in sanguine; et si in sanguinis effusione nulla est peccatorum remissio.

23. Et sane congruebat ut haec quæ dixi, tabernaculum, vasa, sacerdotes, populus Iudaicus, etc., quæ Ecclesia et rerum quæ sunt in Ecclesiæ typi erant et figura, typico pecorum sanguine mundantur: at verò res figurata, Ecclesia, spiritualis, colestis et divina, spirituali ac divino sanguine Christi debuit sanctificari.

24. Neque enim Christus ingressus est in Sancta sanctorum, manibus hominum fabricata, et que typus erant et figura verorum Sanctorum, sed in ipsum celum, quod est verissimum sanctuarium, ut illic habitans, appareat coram Deo, res nostras illi commendans.

25. Non semetipsum quotannis immolando, sicut pontifices legalis per singulos annos hircum et vitulum immolabat, sed continuâ hostia semel oblata representatione; que hostia semel oblata infinitis etiam mundis redimendis est sufficiens.

26. Alioquin nisi infinite virtutis esset unica ejus oblatio, oportuisset ipsum pati ab initio mundi per singulos annos: at verò non ita factum est, non septem passus est, sed semel tantum, idque in fine seculorum, ad abolitionem omnium peccatorum; patiens apparuit Deo per hostiam suam quam oblitus in cruce; passus et in sanctuarium ingressus, appareat Deo stigmatizatus, sese hostiam representans, suæ passionis ac mortis fructum reposcens.

27. Sicut igitur semel ex Dei decreto moriuntur homines, post hoc autem expectandum est iudicium,

28. Ita semel Christus pro nostris abolendis peccatis mortuus est: post quod expectandum quod rursus appareat, non iudicandus, sed ut Iudex, ut que expectantibus eum sit salus æternæ.

factum, hujus errēs creationis, ut illud distinguat à tabernaculo et sanctuario vero, non manuacto: Non tuus creationis, de quo in cap. 8, v. 2; et in hoc, v. 41. D. Chrysostomus cosmicum seu mundanum tabernaculum voluit esse atrium, ante osium tabernaculi sub diu, in quo erat altare holocaustorum, quod secularis et mundanus vocatur ab Apostolo, quia in illud gentiles seu mundani poterant introire: sed ab aliis negatur hoc fas fuisse gentilibus. Videatur Estius, Cornelius à Lapide. His itaque verbis significat Apostolus, omnia in lege veteri fuisse mundana, tempora, caducia, et typica: in Ecclesiæ verò Christi omnia esse coelestia, eterna, vera et solida.

VERS. 2. — TABERNACULUM ENI FACTUM EST PRIMUM... Grec.: Tabernaculum enim apparatum est primum. Explicit formam illius sanctuarii, quale erat Moysis tempore: Tabernaculum primum, id est, prima pars tabernaculi, seu quæ prior intrabatur, et Sanctum simpliciter vocabatur, sic constructa et disposita erat:

IN QUO ERANT CANDELABRA, id est, in eo erat candelabrum septimum, in quo septem lucernæ: hinc candelabra dicuntur, licet unicum; revera in Graeco candelabrum.

ET MENSÆ, ET PROPOSITIO: Syr., et mensa, et panis facierum, id est, et mensa, et duodecim in eam panes positi, qui vocabantur propositionis; quia posuerant ante Dominum: et panes faciem; quia ante faciem Domini, seu ante faciem arie. Iste panes erant azymii, duodecim, sicut duodecim tribus, senacum supra se positi; singulis subitis novi portabantur, et veteres in sacerdotum usus ecedebant. Vide Levit. 24, v. 9. Haec ceremonia significabatur quod tristes et omnia alimenta Deo debemus.

QUE DICITUR SANCTA; Syr.: Et vocabatur ædes sancta; id est, et hoc tabernaculum dicuntur Sanctum, seu Sancta in plurimi numero.

VERS. 3. — POST VELAMEN AUTEM SECUNDUM, TABERNACULUM... Grec.: Post autem secundum velamentum, tabernaculum dictum Sancta sanctorum, Syr.: Tabernaculum vero interius, quod erat intra superficiem portæ secundæ, vocabatur Sanctum sanctorum. Nota quod erant duo velamina in tabernaculo, primum appen-

VERS. 2. — Tabernaculum enim factum est primum, q. d.: Hoc sanctum seculare dux habuit pars, cibæ, Sanctum et Sanctum sanctorum. In quo tabernaculo primo, id est, Sancto erant candelabria, etc. Autem candelabri locus in australi parte tabernaculi, et quidem è regione mense in aquilonari parte collaciatæ: panes bi erant duodecim, juxta duodecim tribus Israel, ut quaque quasi suum panem dare Deo.

VERS. 3. — Post velamentum autem secundum, etc. Secunda tabernaculi pars dicebatur Sancta sanctorum, id est, Sanctitas sanctuarium, id est, Sanctissimum.

VERS. 4. — Aureum habens thuribulum, et arcum testamenti circumactar ex omni parte auro. Dico cum Origene, Riberâ et alii, thuribulum hoc esse altare thymianatis; nam hoc altare erat quasi magnum quoddam thuribulum; erat enim concavum; solumque ignem continet, quo aroma incendetur, et adolescentia Domino, perinde ut sit in thuribulo.

VERS. 5. — Superque eam arcum erant cherubim

sunt erat foribus Sancti; secundum, foribus Sancti sanctorum: igitur post velamentum secundum, id est, appensum inter Sanctum et Sancta sanctorum, erat sanctissima tabernaculi pars. Hoc velum scismum est in templo Salomonis, Christo moriente, Math. 27, ut significaret culum esse apertum Christi morte.

VERS. 4. — ACREUM HABENS THURIBULUM... Syr.: Et erat in eo thuribulum, etc. Communiter dicuntur thuribulum illud fuisse altare thymianatis, quod erat quasi magnum thuribulum, concavum, solumque continet ignem quo aromate incendetur. Erat quidem ex lignis Seimi, sed ex auro undique tecis; et illud erat prope Sanctum sanctorum, ut thuris fumus in illud ingredetur, sanctum locum obnubilaret, et suo odore suavissimo replete. Illud thymianatis altare erat revera in Sancto, ut ad illud quotidie sacerdotes, mane et vesperò incensi, ibus possem adolare (illis enim non licet in Sanctum sanctorum ingredi). D. tamen Paulus illud Sancto sanctorum attribuit, quia Sanctum sanctorum suffumigabit, quoque suffici Deum in Sancto sanctorum residentem honorabit. Hanc opinionem sequor, quia non videatur mihi credibile quod alia D. Paulus hujus alterius oblitus fuisset.

ET ARCAN TESTAMENTI, id est, dicuntur Testamenta, seu foderis, quia constructa ad recompendium Testamenti, sive legem Decalogi, cuius observantia condidit acta foderis inter Deum et Iudeos sanctificavit. Et haec area erat in Sancto sanctorum.

IN QUA, scilicet, arcâ, ERAT URNA AUREA HABENS MANA, ET VIRGA AARON, de qua vide Num. 17. Laborant interpres in conciliando hoc textu cum eo 5 Reg. cap. 8, v. 9, ubi dicitur in arcâ nihil fuisse praeter duas tabulas lapideas. Communior recentiorum opinio est, quod revera in arcâ fuerint tantum duas tabulas lapideas; virga autem et urna fuerint iuxta arcum vel cum arcâ. Hanc explicacionem Estius et Cornelius à Lapide probant ex aliis Scripturæ locis, ubi proposito in amplè sumuntur, et significat tam ea quæ sunt in quâ ea quæ sunt cum, vel circa.

VERS. 5. — SUPERQUE EAM: Grec., super autem eam; Syr., super hanc autem, id est, arcam scilicet, ERANT CHERUBIM GLORIA, id est, glorioli, splendi-
Nostra haec altare fuisse compactum ex lignis setim, quæ impetrabilis et incorrupibili sunt; dici tamen aureum, quia auro undique erat vestitum et obtectum. Dicitur arca testamenti, sive foderis, quia continent tabulas legis, quae erat conditio foderis inter Deum et Iudeos: hinc dicitur quoque arca testimoniæ, id est, legis, quae testis est voluntatis divinae, sive quid Deus velit a nobis fieri.

In quâ urna aurea habens mana, et virga Aaron que frondaverat. Fuit autem haec virga eadem cum virga Moysi, Num. 20; communiter enim, ad edenda signa et prodigia, Moses et Aaron hanc virgam pro instrumento utebantur, Deo videlicet per eam operante; propter quod et virgo Dei dicta est, Exod. 4 et 17; iam ex eo quod Scriptura refert flores ejus, dilatatis foliis, in amygdalum baculum fuisse. Et tabula testimenti, id est, legis.

VERS. 5. — Superque eam arcum erant cherubim

di, seu duæ effigies Cherubim majestatem spirantium.

OBUMBRANTIA PROPITIATORIUM, id est, qui suis aliis expansis et ita inter se conservatis, ut dextera ala unius sinistra alterius, et sinistra dextera jungerentur, obumbrabant Propitiatorium, seu tabularium auream, que arca sursum inuminebat, et erat quasi sedes et thronus Dei : arcu vero scabulum pedum ejus, ait D. Thomas. Propitiatorium illud ita dictum est, quia Deus se populo propitium ostendebat, cum præsentie sua signum ostendebat inter Cherubinos, seu super arcem. Ex propitiatorio Deus dabat oracula : hinc dicitur Oraculum.

DE QUBUS, id est, omnibus scilicet memoratis non est hic locus fusius loquendi, illorum mysticas significaciones singulatas, et per partes explicando : hac ad nostrum institutum attigisse sufficit. Hæc allegorice explicant D. Anselmus, D. Thomas, Lyranus, Cornelius à Lapide.

VERS. 6. — HIC VERO ITA COMPOSITUS, id est, his, que de tabernaculo exteriori et interiori structurâ dixi, ita dispositis et ordinatis.

IN PRIORI QUIDEM TABERNACULO; GRÆC.: In quidem prius tabernaculum; SYR.: Et vero in tabernaculum exteriorum, etc.

SEMPER, id est, quotidie : non semel tantum in anno INTROIBANT Sacerdotes.

SACRIFICIORUM OFFICIA: GRÆC., εἰς ταπεῖς; SYR., ministerium sum, id est, ritus sacros et culturas in Sancto peragi solitas, qua ad tria reducuntur : Luciferum accendere, aroma adoletere, panes proponere et mutare sabbatis. Porrè adoleto thuris, seu thymatico oblatio erat omnium totius diei sacrificiorum consummatio ; hinc bene sacrificiorum officia CONSUMANTES. Alia erat matutina, alia vespertina. Sacrificia cruenta fiebant in atrio tabernaculi, ubi erat altare holocaustorum, de quo non loquiatur Apostolus.

VERS. 7. — IN SECUNDO AUTEM: GRÆC., in autem secundum; SYR., in tabernaculum vero interiorum.

SEMI ANNO, id est, uno tantum die, qui erat dies expiationis et pontificis generalis apud Iudeos: hoc autem die plures intrabat et exibat peragendi ministerii sui causâ,

gloria obumbrantia propitiatorium, etc., id est, cherubim gloria, quod multum maiestatis ac venerantis afferrent illi loco in quo Deus suum quodammodo præsentiam exhibebant. Bicunatus cherubim à multitudine roboris, gloriae, scientie et sapientie, ut docet S. Dionys., cap. 7 celestis. Hierarchia. Arca testemmenti era ex lignis setim, auro obiectis ; propitiatorium vero era ipsum arce operculum, altè super aream elevatum, factum non ex lignis setim, sed ex solidio auro. Porrè propitiatorium era tabula aurea pars longitudinis et latitudinis curva arcâ testamenti, quam totum operiebat. Dictum est propitiatorium, ex eo quod Deus exortatus habebat se placuisse et propitium exhibebat. Rursum cherubini hi alis expansi obumbrabant, id est, velabant propitiatorium.

VERS. 6. — HIC VERO ITA COMPOSITUS, id est, his ita paratis, fabricatis et ordinatis, in priori quidem tabernaculo semper (id est, quotidie) intrabant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes, id est, ceremonias,

SOLUS PONTIFEX, id est, summus sacerdos; quo ritu, videatur in Levit., cap. 16;

NON SINE SANGUINE, scilicet, vituli et hirci, de quo vide Levit. 16.

QUEM OFFERT PRO SUA, GRÆC., σὺν ipius et populi ignorantia, id est, pro sua et pro populi peccatis. Omnia peccata sunt ignorantia. Pro suis et sue familiæ peccatis vitulimum sanguinem offerebat, hircinum pro populi peccatis, Levit. 16, v. 11 et 15.

VERS. 8. — HOC SIGNIFICANTE SPIRITU SANCTO.....

SYR.: Per hoc autem patefaciebat Spiritus sanctus nondum revelatum esse viam sanctorum. Explicit quæ dictæ de veteri Testamento religione, et ex ipsam ostendit bujus Testamenti insufficientiam; quasi dicat : Per hoc ipsum, quid in Sancto sanctorum solus pontifex cum sanguine semel intrabat, Spiritus sanctus mysticè significabat,

ADEO PRIORE TABERNACULO HABENTE STATUM, id est, durante legali sacerdotio, et lege Mosaica adhuc stante in suo robore,

NONDUM PROPALATUM ESSE, id est, nondum manifestatum esse veri Sancti sanctorum, quæli scilicet VIAM; quia nondum facta erat per sanguinem Christi vera peccatorum expiatio; nondum praedicatum Evangelium Christi, qui via, veritas et vita. Joan. 14, v. 6. Christus moriente velum templi scissum est, quia tunc culum, haec enim clausum, apertum fuit.

VERS. 9. — QUE PARABOLA EST TEMPORIS INSTANTIS;

GRÆC.: Quæ parabola in tempore præsevis; SYR.: Erat autem hoc exemplar pro tempore illo, in quo oblationes, etc.; id est : Et illud quod in priore tabernaculo fiebat, erat parabola, id est, typus figura, representatione, temporis tunc instantis, seu præsens; momentum enim præsens vocatur instans; quasi dicet : Et hoc ipsum erat etiam representatione, imago temporis illius, seu temporis legis Mosis.

JUSTA QUAM, scilicet parabolam, figuram, imaginem, representationem. GRÆC., justa quod, id est, tempus; SYR., in quo, scilicet tempore.

MUNERA ET HOSTILE OFFERENTUR, id est, munera inculta, et hostilia mactanda;

QUE NON POSSUNT JUXTA CONSCIENTIAM, id est, verè et coram Deo,

culturas et ritus sacros in Sancto peragi solitos, etc.

VERS. 7. — IN TABERNACULO SCILICET, puta in Sancto sanctorum) autem semel in anno solis posse (introit) non sine sanguine, quem offert, etc., id est, quem offeret. S. Thomas, Anselmus, et alii, per ignorantiam intelligunt quodvis peccatum.

VERS. 8. — HOC SIGNIFICANTE SPIRITU SANCTO, etc.; ut per hoc significante Spiritus sanctus nondum patet faciem esse viam et adiutum in colum, quod representabatur per iudeam Sancta Sanctorum, illamque patefaciendum esse per Christum. Unde Christo in cruce moriente, velum templi scissum est, Matth. 27, quæ re indicabatur, colum ante nobis velatum, clausum et impervium, per mortem Christi pandi et aperi, ita Chrysostom, Theophil.

VERS. 9. — QUE PARABOLA EST TEMPORIS INSTANTIS. Chrysostom, et Syrus per tempus instans, intelligent tempus præsens, non Ecclesiæ et Christo, sed tabernaculo et Moysi. Sic 1 Cor. 7, instantem necessari-

PERFECTUM FACERE SERVIENTEM, id est, justificare offertorem, seu ministrantem. GRÆC., ξαπούστα, cōfūrētōn; SYR.: Quæ non poterant perficere conscientiam illius qui offerebat eam;

SOLUMMO IN CIBIS ET IN POTIBUS. Jungs cum verbo præcōlente, servientem; quasi dicet : Hæc, inquam, munera et sacrificia legalia non possunt animam justificare illius qui Dei servit, non in spiritu et verâ mens pietate, sed solummodo in cibis, scilicet, quandam oblati sacrificii partem comedendo, quæ corpus quidem reficiebat, animam non sanctificabat, et in potibus, quia vino et sicerâ abstinent sacerdotis cunctum ministrabant per suas vices in tabernaculo.

VERS. 10. — ET VARUS BAPTISMATIVUS, id est, iudicis corporis.

ET JUSTITIA CARNIS, id est, justificationibus carnem mundantibus, non animam, seu justitiam tantum externam et legalem conferentibus;

USQUE AD TEMPUS CORRECTIONIS IMPONITIS, usque ad tempus adventus Christi, seu usque ad tempus legis nova, que corrèctio est veteris, quia illa perfeccio. Hæc ergo sacrificia, et haec legales ceremonias non sanctificabant animam, sed imposta erant huic rudi populo usque dum veniret Christus, qui spiritualiter Dei cultum insituens, corrigeret carnales et exteriores illos ritus.

Note literales.

AD CLARIORVM VERSVM PRÆCEDENTIUM INTELLIGENDI, NOT PRIMI, IN ILLO DESCRIBI TABERNACULUM, A MOYSE DEI JUSSU FACTUM, NON TEMPLUM A SALOMONE ADÆQUITATUM; SECUNDI, ILLUD TABERNACULUM, SEU TENTORIUM FUSSUS QUASI TEMPLO PORTATILE, IN QUO JUDÆI PEREGRINANTES PER DESERTUM DEUM COLEBANT, ET IN QUO DEUS, QUASI IN DOMINA, INTER JUDÆOS HABITABAT, UT ILLOS PROTET; TERTII, HOC TABERNACULUM HABUSSIT TRIGINTA CUBITOS IN LONGITUDINE, DECIM IN LATITUDE, ET DECIM IN ALTITUDE. EJUS LONGITUDINE IN DUAS PARTES PER VELUM INTERMEDIUM DIVIDEBATUR. PAR PRIMA, SEU SANCTUM, HABEBAT IN LONGITUDINE VIGINTI CUBITOS; PAR SECONDA, SEU SANCTUM SANCTORUM HABEBAT LONGITUDINIS DECIM CUBITOS; DE URÆQUE D. PAULUS; ILLUS AUTEM FORMA VIDEATUR EXOD. CAP. 26.

De arch.

NOTA QUARÒ QUOD FUTA EST TABERNACULO IN TEMPLO A SALOMONE DELATA, IBIQUE USQUE AD TEMPUS CAPITIVITATIS BABYLONICA PERSEVERAVIT : IGNORATUR AUTEM QD DE C FACTUM FUEIT. ALII PUTANT A CHALDEIS ABLATAM, ALII A JEREMIA IN MONTE NEBO ABSCONDITAM, UBI SEPULTUS FUERAT MOYES. VIDE 2. MACHAB. 2, V. 5.

TEM: VOCAVIT APOSTOLUS PRÆSENTEM NECESSARIUM Q. D.: FABRICIA ILLA ET DISPOSITIO VETERIS TABERNACULI PRIMI, ID EST, SANCTI, ATQUE SACERDOTIUM IN ILLUD INGRESSUS, MINISTERIUM ET OCCUPATIO, ERANT PARABOLA, ID EST, TYPUS ET REPRESENTATIO EORUM QUAE TOTEM PTEMPS LEGIS VETERIS TUTA ERANT, ETC.

JUZIA QUAM MUNERA ET HOSTIA OFFERENTUR, QUAE NON POSSUNT JUXTA CONSCIENTIAM PERFECTUM FAÇERE SERVIENTEM, SOLUMMODI IN CIBIS ET IN POTIBUS. SENSUS EST: QUAE SACRIFICIA NON POTERANT CORAM DEO, QUI CONSCIENTIAM,

QUIDQUID SIT DE EJUS INVENTIONE AUT RECUPERATIONE, Nihil apud autores inventur ab eo tempore, ait ESTIUS. Tempore Christi non erat in templo Jerosolymitano, adificato ab Herode; Josephus enim testatur Sanctum sanctorum templi, suo tempore inane fuisse, sine arcâ, sine Cherubin et Propitiatorio. An fuerit in templo à Zorobabel post captivitatem adificato, negant probabiliter ESTIUS, Fromondus, quia de hoc nulli fit mentio. RIBERA tamen putat probable quod post captivitatem Babylonicam inventa fuerit et in templo Zorobabelis exposita et ab Antiochæ Epiphane capta cum ceteris templi vestis; sed de hoc nec historiæ sacra, nee alias auctor loquitur.

VERS. 11. — CHRISTUS AUTEM ASSISTENS: GRÆC., παρεγένετο, accedens, adveniens, seu eum adveniens; est: eum ariostus vim habeas præteriti; hinc SYR.: Christus autem qui venit, exstitit summus Pontifex; ARAB.: Cum autem adveniens Christus Pontifex, illi Christi pontificatus ita describitur efficacitas, ut singula verba quandom illius indicent excellitatem supra legales pontifices: Christus accedens, adveniens, seum adveniens pontifex. Alii omnes primò nascuntur, adolescent, instruantur, tandem pontifices constitutur. Christus vero adest, nascitur Pontifex: adventu suo, incarnatione sua fit Pontifex, ipsa Divinitatis unctione inaugurus. Hinc ingrediens mundum dixit: Hostiam et oblationem nolui, corpus autem apłisti mihi... semineipsum offerte.

FUTUORVM BONORVM, id est, aeternorum bonorum que sperantur, ut habet Arabicæ versio, id est, bonorum gratia et glorie. Legalis pontifex præsentium, seu terrenorum bonorum erat pontifex, ad terram bona procuranda constitutus. Christus autem Pontifex futurorum, seu exterritorum; quia idèo Pontifex, ut pontificatus suo bona aeterna nobis mereatur, vitam aeternam: hinc Pater futuri seculi.

PER AMPLIUS: GRÆC., magis, dignitate scilicet dignus;

ET PERFECTUS, id est, excellentius; TABERNACULUM, scilicet corpus suum, in quo habitabit plenitudo Divinitatis, et quod idèo Christus ipse templo appellavit, dicens: Solvite templum hoc;

NON MANU FACTUM, id est, non adificatum manibus artificiis, ut tabernaculum Moysis;

NON HEUS CREATIONIS: SYR., nec ex his creaturis, id est, non naturalis et humana structure, facture, seu non naturaliter genitus, sed supernaturali modo conceptum virtute Spiritus sancti. Legalis pontifex in Sancta sanctorum ingressurus, per primam tabernaculam partem, que Sanctum dicebatur, transibat: Christus invenitur, justificare ministrantem, hoc est, non poterant veram conferre justitiam.

VERS. 10. — ET VARUS BAPTISMATIVUS ET JUSTITIA CARNIS, etc. Cibi et potus legales, ac reliqua justitia, sensus est: Quæ non possunt jucunda conscientiam perfectam facere servientem, solummodo in cibis et in potibus. SENSUS EST: Quæ sacrificia non poterant coram Deo, qui conscientiam,

CHRISTUS AUTEM ASSISTENS PONTIFEX FUTUORVM BONORVM, per amplius et perfectius tabernaculum, non manu factum, etc., sed per proprium cor

stus in celum ingressurus transiit per corpus suum, quod erat verè tabernaculum Dei, id est, per oblationem et passionem corporis sui, parvus sibi ingressum in gloriam celestem. Oportuit pati Christum, et ita intrare, etc. Plures alii interpres intelligent per tabernaculum, de quo hic Apostolus, Ecclesian militante, per quam Christus transiit in triumphante ingressurus: et reverè Ecclesie convenit quod sit tabernaculum majus et perfectius tabernaculo Mosaico, non hujus creationis, id est, non opus humani opificii, sed divini. Vide Cornelium à Lape, Meno chium, Tirinum. Sed cum multis aliis existimo probabilius hic Apostolus loquus de corpore Christi mortali et passibili, et hoc textu videtur congruentius; sciat enim proprium Christi sanguinem in versu sequenti opponit hircorum sanguini, ita tabernaculum corporis Christi mortalis et passibili opponit tabernaculo Mosaico. Mystica itaque circumlocutione, apta ad persequendam ceptam eum legali sacerdoti similitudinem, Christi per corporis sui passiones transiit, vocat transitum per tabernaculum, quia reverè hoc sacrum Christi corpus, Del tabernaculum erat magius et perfectius Mosaico, ob in habitantem Divinitatem, et hypostaticam illius cum divino Verbo un'ionem.

VERS. 12. — NEQUE PER SANGUINEM HICCORUM AUT (GRÆC. ET SYR. ETC.) VITIOLORUM. Legalis pontifex cum sanguine hirci et vituli prius immolatorum, Levit. 16. Christus cum suo proprio sanguine pro nobis effusus; iūni enim hostia simili et sacerdos;

INTROIVIT SENEX. Legalis semel in anno, seu annus, Christus semel omnīni, semel pro semper;

IN SANCTA. Legalis in Sancta terra, typica, Christus in celum, verum Dei sanctuarium.

ÆTERNA REDEMPCTIONE INVENTA; GRÆC. : ÆTERNAM redempctionem inveniens. SYR. : Et inuenit redempctionem æternam, id est: comparata nobis per sanguinis effusionem plena et æternam redempctione, non ad annum, ut in expiatione legali, sed aeternam. Legatis externam tantum dabit sanctificationem; Christus veram et aeternam, in aeternam duraturam, seu omnium secundum peccata expiantem; quia sanguis eius infiniti valoris est, unicā oblatione eternam omnibus hominibus meruit redempctionem. Confide, Christiane, spera in talem, tantum et tam misericordem Pontificalem et divinam hostiam.

PNS. Doceat Christum nos sanctificasse, et in celum introisse, per oblationem sui corporis, opponens illud nostri veteris testamenti. Doceat autem per corpus sumum illuc introisse, quia per passionem et oblationem sui corporis ingressum sub parva in gloriam celestem, juxta ea que dicta sunt cap. 2, de Jesu per passionem mortis gloria et honore coronato.

VERS. 13. — Neque per sanguinem hiccorum aut vitiolorum, etc., eterna redemptio inventa, id est, verà et solidi semperque mansurā gloria. Nota inveniā: haec eam vox significat hanc fuisse expectatam nobis, et à Christo magno studio, dolore et labore partam, quasi genuim in fundo maris perditan, quasitam et inventam.

VERS. 13. — Si enim sanguis hiccorum ei taurorum, etc., quæ prōinde carnalis et externa tantum erat purificatio, sic.

VERS. 13. — SI ENIM SANGUIS HICCORUM ET TAURORUM. Vocat tauros quos versus precedenti vocavit vitulos, id est, vitulos grandes, qui et tauri nomen possunt habere.

ET CINQ. VITULE, de qua lib. Num. 19, v. 2,

ASPERGOS, scilicet, super eos qui sunt iniquati, SANCTIFICAT eos non iuxta conscientiam, v. 9, sed AB EUNDATIONEM CARNIS, id est, tollebat immunditiam legalem, v. g., contractam ex contactu cadaveris; GRÆC.: Aspergens iniquatos, sanctificat ad, etc.; SYR.: Aspergebat super eos qui impuri erant, et sanctificabat eos ad purificationem carnis ipsorum. Probat in hoc versiculo Christi sanguine nobis comparata esse plenam redempcionem, idque probata fortiori.

VERS. 14. — QUANTO MAGIS SANGUIS CHRISTI, Hominis-Dei, et ideo valoris infiniti.

QUI PER SPIRITUM SANCTUM: GRÆC., Spiritum aeternum; SYR., idem, id est, qui, Spiritu sancto moveente et incitante, obtulit Deo ut agnum immaculatum. In victimis nulla debet esse macula, nullum vitium.

EMUNDAT CONSCIENTIAM NOSTRAM AB OPERIBUS MORTUIS, id est, à peccatis, quae sunt opera mortuorum, et mortem dantia.

AD SERVENDUM DEO VIVENTI! SYR.: Ut serviamus Deo viventi, scilicet in verâ justitia et sanctitate.

De Christi sacrificio epistola.

Hinc dicit abbreviaitem de Christi sacrificio doctrinam, Quis sacerdos illud obtulit? Christus ipse obtulit. Que victimam, seu quis obatus? Dei Filius aeternus; metipsum obtulit. Cui oblatum est hoc Filius Dei sacrificatus? Deo. Per quem? quo auctor? Spiritus sancto, sea per Spiritum sanctum. Ad quid? Ut nos a peccatis emundatus Deo consecret. Cujus virtus est istud Filii Dei sacrificium? Infinita, utpote agni immaculatae, sanctitatis infinita. Per quod signum agnoscere possumus an hujus sacrificii sumus particeps? Si peccatis mortui, et à mundo segregati, Deo vivimus, Deo vivo verè et in spiritu servimus. Christe Jesu, mundi Redemptor! hanc mihi dona vitam; per tuum preciosissimum sanguinem tribus ut ab operibus mortuorum liber Deo viventi vivam, eique in spiritu et veritate serviam.

VERS. 15. — ET IDEO, id est, quia sanguis Christi emundat conscientiam ab operibus mortuorum, quod om-

VERS. 14. — QUANTO MAGIS SANGUIS CHRISTI, etc., per Spiritum sanctum, id est, Spiritu sancto cum moveente et incitante, ad se sponte sub offensionem Patrii et pro peccatis nostris! Cum dicatur Spiritus, ille est cui uix Christi concepero, ita et oblatio ac redemptio, omnisque sanctificatio nostra, tanquam primo omnis gratia et sanctitatis fonte tribuenda est. Opera mortuorum vocat peccata, quia nimis finis et stipendum illorum mors est. Conscientiam, id est, animam, seu mentem, ab operibus mortuorum expurgat sanguis Christi, ut serviamus Deo viventi. Emundat animas nostras à peccatis mortis, ut Deo vivo in veritate sanctificate et justitiae serviamus.

VERS. 15. — ET IDEO NOVI TESTAMENTI MEDIATOR EST, ut morte intercedente, ut morte facta, scilicet ipsius Christi, hoc est, ut cum prius mortuus erit. *Ita redempcionem earum orationum quae erant sub*

nia veteris legis sacrificia prastare non poterant, ideo Christus novi TESTAMENTI MEDIATOR factus est; UT MORTE INTERCEDENTE. Quia ex Christi morte plurimum offendebantur Judai, hinc D. Paulus ostendit mortem Christi et hominibus necessariam fuisse et sibi gloriosam; utpote quae hominum peccata delevit, et Christum fecit Dei et hominum mediatorem. Ut mediatoris, seu testatoris ipsius morte intercedente, Testum entum condens, scilicet: *Hic est sanguis meus novi Testamenti...*, ut figuratum figura responderet. Sicut autem verba Moysis in sensu litterali sununtur, seu verum sanguinem significant, ita et verba Christi debeat ad litteram intelligi; illorum sensus est quod sit verè sanguis, non autem signum sanguinis.

Porro ne quis ad avertendam precedentem Apocalypsi rationacionem, fundatam in nomine Latino, testamentum, et Graeco διάθηκεν, dicat vocem Hebreorum berith, Exodi 24, et aliorum locorum, ad quæ hic respiciuntur, significare pactum, seu fodus. Responditur enim primò, vocem berith equidem significare pactum, seu fodus; secundò, pactum, seu fodus suni posse vel genericè, pro qualibet pacto, sive morte confirmetur, sive non; vel specificè, pro pacto testamentario, quod morte testatoris confirmatur; tertio, septuaginta interpres, qui Judei erant et lingua Hebraica optimè noverant, vocem berith, et Jeremiah 31, v. 31, et aliorum locorum, in quibus novi et veteris foderis fili mentio, vertisse in διάθηκεν, seu pactum testamentarium, testamentum. Et hoc non sine causa, nec absque Dei consilio, quia reverè pactum, quod Deus init cum Iudeis de danda illis Terris Chanaan in hereditatem, fuit verè testamentum; et fodus quod Christus cum fidelibus init de danda nobis aeternam hereditatem, verè testamentum est; cum hoc discrimine, ut dictum est v. 18, quod prius Testamentum typum fuit, seu figura novi; et id est typicam testatoris mortem habuit; novum autem Testamentum verum testamentum est, et id est Christi sanguine et morte sanctum. Ergo Paulus iuxta hanc Septuaginta interpretationem, et apud Iudeos, et apud Christianos, apostolorum tempore, receptissimam, maximè verò ab omnibus ad quos scribit receptam, argumentatur. Malè itaque Erasmus hinc dixit hujus Epistole scriptorem Hebraicè nescisse; pejus Melchior Canus ab Estio citatus, lib. 2 de Loc. theol., cap. 2, dixit Paulus in nomine Hebreo hunc, et hereditatis promissor, juxta quod loquitur ad discipulos, Lue. 22: *Ego dispono vobis, sicut disponebam mihi Pater meus, regnum.*

VERS. 17. — TESTAMENTUM enim in mortuis confirmatum est, ut intelligi possit mortem testatoris causam esse firmatam testamenti, idque ratum efficeret.

Alioquin nondum valet, dum enim qui testatus est.

Nondum valet, id est, robur ac firmitatem non habet, ius nullum tribuit. Nam coelestem hereditatem cumque dari ante mortem et glorificatioem Christi, nequam quādum fit conveniens.

VERS. 18. — UNDE NEC PRIMUM quidem siue sanguine (victimarum, Exod. 24) dedicatum est, ut primum, id est, vetus testamentum significaret secundum, id est, novum testamentum, quod scilicet mox testatoris Christi confirmatum est.

VERS. 19, 20. — LECTIO EAM OMNI MANDATO LEGIS

dere rhetorum more; pessimè Cajetanus hinc negat hanc Epistolam esse D. Pauli, imò dubiam reddit ejus auctoritatem. D. enim Paulus scivit significacionem vocis Hebraice *berith*, sed scivit etiam quid speciali Dei providentia et singulari sancti Spiritus assistentiā, Septuaginta interpres generican ejus significacionem specificaverint, pro pacto *testamentum* vertentes. Et hinc Apostolus, à Deo inspiratus, ex voce Græci, δοκιμα, Latinè, *testamentum*, occasione arripit mortis Christi necessitatē, gloriam et lucrum Hebreis, hanc septuaginta versionem in prelio habentibus, exhibendi.

VERS. 21. — ETIAM TABERNACULUM ET OMNIA... SIMILITER ASPERIT. Hanc aspersione non expressit Moses; supplet D. Paulus, et Josephus docet lib. 5 Antiq., cap. 9.

VERS. 22. — ET OMNIA PENĒ IN SANGUINE... Dieit, omnia penē, quia aliqua per aquam solam purificabantur. Exod. 19, 10; Lev. 16, 28; Num. 31, 25.

ET SINE SANGUINE EFUSIONE... Per victimarum sanguinem fiebat remissio peccatorum, ut patet Levit. 4; quod tamen intelligi debet de remissione legali, quam supr. v. 10, appellavit *emundationem carnis, justitas carnis*. Per quid ergo remittetur reatus culpe coram Deo? Per actum contritionis cum fide et spe in Messiam venturum.

VERS. 23. — NECESSE EST ERGO, scilicet ex ordinatione divina,

EXEMPLARIA, id est, tabernaculum, vasa ministerii, sacerdotes Aaronicos, populum Iudaicum, etc., de quibus supr.

Quae sunt exemplaria: Græc., δωριστά, id est, tenues et obscurae delineations. Vide cap. 8, 5.

COLESTUM, id est, Ecclesiæ, seu rerum que sunt in Ecclesiæ, tum militante, tum triumphantे, v. 16;

HIS MUNDARI, scilicet legalibus et carnalibus hostiis, seu sanguine vitulorum, hircorum, etc., de quibus v. 19, 20, 21;

IPSA VERO COLESTIA, id est, Ecclesiæ verò christianam, quo spiritualis, contestis ac divina est, et que corpus et veritas est, cuius synagoga umbra fuit et figura;

MELIORIBUS HOSTIIS, QUAM ISTIS. Græc.; Pro istis; Syr.: *Sacrificia quæ istis sunt præstantiora*; id est, nobiliori sanguine sanctificari, scilicet sanguine Iesu Christi pro nobis crucifixi. Hic sanguis sanctificat Ecclesiæ militantem, mundans eam lavacro aquæ, etc., Ephes. 5, 26; sanctificat Ecclesiæ triumphantem, dum eam in suo sanguine sanctificans Christus exhibet sibi gloriosam, seu dñm cœlum replet homini-

ū. Moyse universo populo.... Dicens: *Hic sanguis testamenti*, etc. Hyssopus verò typus erat charitatis et gratiae Christi.

VERS. 20, 21, 22. — ETIAM TABERNACULUM.... ET OMNIA PENĒ IN SANGUINE SECUNDUM LEGEM MUNDANTUR; necesse est ergo exemplaria quidem celestium his mundari, etc. Por. *celestia* intelligi Ecclesiæ, id est, fideles et filios Christi, ex quibus Ecclesia, id est, fidelium congregatio, coalescit et consurgit. Ipsa celestia, id est, tota Ecclesia tam triumphantem quam mil-

bus in hoc sanguine in æternum sanctificatis. Sed quare de Christi sacrificio loquens Apostolus dicit in plurali: *Melioribus hostiis?* Primo quia licet unica sit hostia realiter, infinitarum virtutum continet, imò superat; secundò quia haec eadem hostia diversimode, cruento et incruente, oblatæ est; tertio quia et quotidianè à multis sacerdotibus offertur; unde licet una sit realiter, virtualiter est multiplex.

VERS. 24. — NON ENIM IN MANUFACTA; Syr.: *In sanctuarium manfactam*. Hostiam hostiis comparavit, pontificem pontificibus, nunc sanctuarium sanctuario; non enim ingressus est Jesus Christus in Sancta sanctorum, humana arte fabrefacta, in qua ingrediebatur semel in anno pontificis Aaronicus;

EXEMPLARIA VERORUM: Græc., ἀνθρώπων, id est, que erant typi et figura varorum Sanctorum, seu supremi coll: ad similitudinem enim coelestium efformata sunt, cùm dictum est Moysi: *Aspice et fac secundum exemplum*.

SED IN COLUM CÆLUM, quod est verissimum Sanctum sanctorum, introivit.

UT APPAREAT, id est, ut illis habitans, appareat NUNC, continuè, semper, VULTUS DEI; Syr., ante faciem Dei, id est, coram solo divina Majestatis; interpellans PRO REBUS. Ut appareat nunc vultus Dei... Haec locatione indicat officium pontificis et mediatoris, quod Christus continuè gerit pro nobis. Pontifex Aaronicus in Sancta sanctorum ingressus, stabat coram Propitiatorio, orans pro populo: ita Christus in colum ingressus, stat coram solo divina Majestatis, res nostras Deo commendans, fructuunque sue passionis ac mortis reposens.

VERS. 25. — NEQUE UT SEPTE OFFERAT SEMETIPSUM...; Syr.: *Non quidem ut offerat semetipsum pluries, sicut faciebat summus sacerdos*, etc., id est, Jesus Christus pontifex noster introivit in colum, non ut hinc egreditur, et semetipsum Deo rursus offerat in sacrificium cruentum: quemadmodum pontifex Aaronicus, in Sancta sanctorum per singulos annos, cum sanguine non suo, sed hirci et vituli, quos prius immolaverat.

Itaque quedam afferunt hic dissimilitudines. Legalis pontifex in sanctuarium intrabat, non semel, sed plures, singulis annis: Christus intravit in colum, inde nonquam abiturus. Legalis pontifex sensu cerebræ sanguinem hircorum et vitulorum quos immolaverat, et haec sacrificia quotannis ad Dei placationem instaurabat: Christus semetipsum, qui victimæ factus est in atri crucis; at victimæ unica, præstans infinitum aliis victimis toties repetitis, not

tantem complectens, mundantur, id est, mundum ac sanctitatem suam omnem continuò accipit ab hostiâ meliore, quæ est Christus in cruce oblatus.

VERS. 24. — NON ENIM IN MANUFACTA SANCTA JESUS INTROIVIT, etc., id est, ut apud Deum pro nobis interpellet, quasi pontifex, ut gratias, virtutes, gloriam, omnique bona celestia nobis impetrat, ut semper reservatae in corpore Christi plaga salutis humanæ exigant præsum, et obedienti donatum requirent.

VERS. 25. — NEQUE UT SEPTE OFFERAT SEMETIPSUM,

reiteranda; Christus itaque, pontifex noster, suum proprium sanguinem, semel pro nubis fusum, continuè, ut pontifex, representat Patri, ad nostram salutem: haec autem sanguinis illius effusio nunquam reterebatur.

VERS. 26. — ALIOQUIN OPORTERAT EUM FREQUENTER PATI... Alioquin, id est: Si unica Christi oblatio, ejusque sanguinis effusio, non esset infinitè sufficiens ad omnium prorsos hominum salutem, sed his tantum producesset qui tunc vivebant, expeditisset non tantum Christus promitti, sed statim ab initio mundi mitti, ut sapè posset pati, singulis, v. g., seculis, pro singulis generationibus.

NUNC AUTEM SEMEL... Atvero non ita factum est, nec sapè passus est Christus, nec sapè se ostendit in coelesti sanctuario, sed *semel tantum*, idque in fine seculorum; semetipsum obtulit ad abolitionem peccati: postquam autem victimæ nostra ipsa factus est, in sanctuarium ingressus est, suumque sanguinem offerat, ut gratiam nobis impetrat, quæ peccatum in nobis abolerat.

Dicitur IN CONSUMMATIONE SECULORUM, seu, ut at Syrus, in fine mundi, quia Curisti seculū nullum aliud succedit; est ultimus mundi status, ultima aetas. Prima mundi aetas ab Adamo ad Noe, secunda ad Abramum, tercia ad Davidem, quarta ad transmigrationem Babyloniam, quinta ad Christi nativitatem, sexta inde ad finem mundi. Haec divisio est à D. August., lib. 4, de Trin., cap. 4. Alii dividunt alter: Primum seculum est legis naturæ, inquit; secundum seculum legis Mosis; tertium, et ultimum, legis Evangelii, seu Christi.

VERS. 27. — ET QUENADMODUM STATUTUM EST HOMINIBUS... Alio argumento confirmat Christum semel, et non sapientur debere immolari, similitudine scilicet sumptu à communī hominum conditione, quibus se-

etc., in sanguine alieno, scilicet hircorum et vitulorum quos immolaverat, non semel, sed singulis annis. Christus verò semel tantum se offert, peccata omnia abolevit, tum præteriorum, tum futurorum secularium, nobisque omnibus æternam redempcionem inventum.

Vers. 26. — Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, etc. Ad destinationem peccati per hostiam suam apparuit. Vult Christum apparetur ad destinationem peccati, id est, ut peccatum per hostiam quæ seipsum pro nobis oblitus, aboleret. Est sensus: Christus non est ingressus in colum, ut seipsum offerat seipsum; nihil enim opus erat ut qui semel, idque tempore consummationis seculorum, apparuit, ac manifestatus est mundo per hostiam sham: tunc scilicet, quando palam oblitus semetipsum in cruce.

Sic inquit, apparuit, ut illa sub oblatione peccatum semel ac prorsus aboleverit atque contriverit. Vers. 27. — Post hoc autem iudicium, supple superest; q. d.: Posteaquam semel mortui resurrexerint, non iterum morientur, sed iudicium tunc in eos exerceretur de factis vite prioris.

Vers. 28. — Sic et Christus semel oblatus est, ad

mel morientur est, non sapientur; deinde Deo sistendum. Quenadmodum igitur propter primi hominis peccatum, divina sententia decreatum est ut semel moriantur omnes homines: POST HOC AUTEM JUDICIUM, id est: postea verò sistentur Deo judicandi, in iudicio scilicet universalis, post resurrectionem; quasi diceret: Sicut postquam semel mortui resurrexerint, non amplius morientur, sed iudicabuntur.

VERS. 28. — SIC ET CHRISTUS..., qui peccata hominum expienda et exhaustiā suscepere, SEMEL ORLATUS, IMMOLAT, et mortuosest,

AD MULTOREM EXHAURIENDA PECCATA, id est, ut morte sua omnium hominum peccata, quantum ad sufficiantiam, auferret: multorum verò, quantum ad effectum. Cur multorum, et non omnium? Quoniam non omnes crediderunt. Divus Chrysostomus, Theodoreus, Theophylactus. Pro omnibus quidem est mortuus, quantum ad ipsum attinet: mors illa ex reno respondet omnium interitu; non exhaustus autem omnium peccata, quoniam ipsi noluerunt. D. Chrysostomus, hic.

SECUNDО, SINE PECCATO, id est: Postea veniet, conspicuerit, non portans peccatum, sicut in primo adventu peccatis nostris onustus erat, ut illa exparet, et victimam se offerret pro illis: et quia sine peccato, id est sine morte, sed immortalis et glorijs; non iudicandus, sed iudicaturus universum orbem; salutem afferens fidelibus qui expectant eum; incredibili autem damnationem. Christus ergo semel mortuus est, scit semel moriuntur omnes homines, cum hoc discrimine, quod propter peccata nostra mortuus est, non propter sumum. Christus similiter semel comparebit in extremo iudicio, sicut ceteri semel comparebunt, cum hoc discrimine, quod parebit Index, nos iudicandi.

multorum exhaustiā peccata, vel ad tollenda peccata. Oblatus ut auferret, destituerit ac destruerit peccata. Dicendum potius Christum oblatum fuisset ut peccatum multorum portaret, id est, peccatum omnium hominum, qui multi sunt, inquit Theophylactus. Ex hoc Apostoli loco Valentinius docet, cap. 4. Christum non fudisse sanguinem pro omnibus omnino hominibus, sed tantum pro illis qui credunt, damnatum erit eos qui secundus sententia.

Secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem. Quod sit, sine peccato, non est sensus, non habens peccatum; nam et in primo adventu peccatum non habuit; sed, non portans peccatum. Primo enim adventu, quando se oblitus in seculorum peccata; at in secundo adventu nihil tale. Quoniam autem sine peccato apparebit, id est, et sine morte, nimirum immortali, jam et glorijs. Cum iterum veniet, apparebit in salutem, id est, palam conspicuerit allos salutem illis qui patienter ac perseveranter inter hujus vita persecutions et adversities eum expectaverint.

Corollarium pletatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad proximam redigenda.

Ut integrum habeas ideam de summo Christi Domini pontificatu, præter dicta in corollaris cap. 7 et 8, concipe primum quod Christus Pontifex est natus. *Christus assistens Pontifex*, id est, accedens, adveniens Pontifex in mundum, seu adventu suo factus Pontifex; vide v. 11: hanc Apostolicam locutionem ponderans Theophylactus, sic loquitur: Non dixit (Apostolus scilicet): factus et electus, sed *accedens* Pontifex, hoc est, in hoc ipsum veniens; non prius accessit et deinde, casu ita veniente, factus est Pontifex, sed scalpus cur in terram devenerit pontificatus erat; secundum quod natus est *Pontifex futurorum bonorum*, id est, ut alterna nobis bona, oratione sua et sacrificio suo, gratiam et gloriam impetraret; tertius quod hæc bona nobis promeruit per sui sacri corporis passiones et mortem, per sui pretiosissimi sanguinis effusionem; quartu quod, quia hic sanguis infiniti valoris est, unicæ oblatione, æternam omnibus hominibus omnium seculorum redempcionem promeruit; v. 11 et 12.

Et hinc disco quid à Christo Pontifice nostro debes principaleiter sperare et petere; gratiam scilicet et gloriam æternam: propter hac nos est Pontifex; disco et per quam viam debes ad hæc aeterna bona tendere; per Christi passiones et mortem, per quas, transiens Christus, intravimus in celum.

Passio Christi via ducens ad celum; via nova, via vivens, via à Dei sibi procedens, ad Dei sinum rectè perducens. Væ ergo illi qui aliam præter Christum patientem viam querit ad celum. Da mihi, ô summe et divina Pontifex, tecum pati, tecum mori, tecum humiliari, ut tuis passibus communicans, et tuæ gloria communicemus.

Concipe, ex v. 14, hujus nostri pontificis sacrificium. Quis illud obtulit? *Christus, Deus-Homo*; quid obtulit? *semetipsum, Hominem-Deum, Agnum immaculatum*; per quem? *per Spiritum sanctum, æternum et Deum*; cui? *Deo Patri aeterno, Deo vivo et vero*. O sacrificium undequaque divinum, et id est verò Deo dignum! Ad quid divinum hoc oblatum est sacrificium? Ut à peccatis liberaremur, ut ab operibus mortuis liberi Deo vivo sancto et puris serviremus, ut divina hereditatem nobis promissam, et ad quam vocati sumus, possideremus. O bonitate verè divina, immensam, infinitam, ineffabilem! Propter nimiam charitatem, etc., proprio Filiu suo non pepercit Deus, sed pro nobis, etc. Attende quomodo huic respondetis divina bonitatis; an à peccatis liber, servis Deo vivo? an talis es, cui dicat aliquando Christus: *Veni, benedicte, etc., posside!* etc.

Concipe continuam hujus divini sacrificii representationem. Postquam per mortis sua sacrificium Christus Pontifex noster Deo Patri, summo jure, ad terrum usque, debita nostra persolvit, introivit in celum, ut nunc, et usque in finem mundi, appareat virtutu Dei pro nobis; v. 21, id est, ut apparet ostet

et interpellet pro nobis. Per vulnerum vestigia in corpore reservata, quasi per tot ora, veniam postulat pro nobis; semper reservata in corpore Christi plague salutis humanae exigunt preium, et obedientie donativum requirunt, ait auctor serm. de Bapt. Chr., inter opera sancti Cypriani. Hoe per fidem edocut, animum et spem in Deum erige; appare sapientia Dei cum Christo; ora cum ipso, in ipso et per ipsum; per ejus vulnera pro te veniam postula ut peccator, pro aliis ut sacerdos; junge vocem tuam voci Christi interpellantis; junge cor tuum vulnerata cordi Clari-sti pro te deprecantis, suamque mortem representantis. Quid non obtineat tam sanctus Pontifex, tam potens Mediator, salutem nostram ita zelans, ut eas per sua vulnera postulet? Ora itaque in Christo, cum Christo et per Christum.

PRAXIS VERE CHRISTIANA, QUA ET IHSUS CHRISTI.

Continuè Christus Pontifex noster apparuit vultu Dei pro nobis; et tu, Christiane, hanc continuè Christi pro te crucifixi oblationem Deo jugiter, si potes, offer, et per eam Deo reddre quæ debes religiosis officiis. Quatuor sunt haec religiosis officiis: adoratio, gratiarum actio, expiatio, petitio.

ADORATIO.

E nihil creatus à Deo, et in esse conservatus ab illo, Creatori et conservatori tuo debes gloriam, adorationem, laudem, reverentiam, etc.; Deum ergo glorificatus, unire per fidem vivam Christi Pontificis tuo, Deum in celis infinitè glorificant per sue mortis representationem, et in terris per mysticam sue mortis continuationem in sancissimâ Eucharistia; Christo sic unitus, offer Deo omnem quam illi Christus reddit gloriam et laudem, per suam continuam quasi annihilationem in terris, et quasi occisionem in celis: adora in eo et cum eo; annihilare in eo et cum eo, etc., sicut Deum quodammodo glorificabis infinitè.

GRATIARUM ACTIO.

Oneratus undique Dei beneficis, et solâ ejus honestate et misericordia subsistens, perpetuus debes ei gratiarum actionem. Quid igitur Deo debitis in gratiarum actionem, tu qui nihil es, nihil habes, nihil valles? Corde grato unire Christo, Pontifici tuo; sive in terris, ubi Eucharistia, seu continua gratiarum actio, sive in celis, ubi continua laus et benedictio Dei: sicut corde unitus Christo, offer Deo omnes quas illi reddit laudes, gratiarum actiones, Deum in eo dignè laudabis.

EXPIATIO.

Peccator es, tuaque debes expiare peccata et divinae pro eis justitia satisfacere; quoniam id præstabis? Corde contrito et humiliato offer Agnum Dei, qui tollit peccata mundi; super altare continuè misericordiam pro te petit; coram solo Dei semper appetat, tanquam occisus pro peccatis tuis, et inter-

implore: ad hoc unire Christo, dilecto Filio Dei, in quo sibi bene complacuit; et in ipso et per ipsum pete gratiam et misericordiam, pro te, pro aliis.

De hac præxi vide corollarium cap. 8; vide et corollarium cap. 13; vide et in Epistola ad Romanos, cap. 15, in corollario; Epistola ad Ephesios, cap. 4, post v. 16; Epistola ad Philippienses, cap. 1, v. 8 et 21.

CHAPITRE X.

1. Umbra enim habens le futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eiusdem ipsius hostis, quas offertur indesinenter, nunquam potest accedentes perfecte facere;

2. Alioquin cessasset offeriri, id est quod nullum habent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3. Sed in ipsius commemoratione peccatorum per singulos annos fit.

4. Impossibile enim est sanguine taurorum et hiercorum auferri peccata.

5. Ideo ingredients mundum, dicit: Hostiam et oblationem noluisti; corpus autem aptasti mihi:

6. Holocautoma pro peccato non tibi placuerunt;

7. Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8. Superius dicens: Quia hostias et oblations, et holocausta pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quae secundum legem offeruntur:

9. Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam; aufer primum, ut sequens statuat.

10. In qua voluntate sacrificatus sumus per oblationem corpus Iesu Christi semel.

11. Et omnis quidem sacerdos præstò est quotidiè ministrans, et easdem sepè offerens hostias, que nunquam possunt auferre peccata:

12. Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dexterâ Dei,

13. De cetero expectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.

14. Una enim oblatione consummat in sempiternum sanctificatus.

15. Contesterat autem nos et Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

16. Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, dando leges meas a cordibus eorum, et in mentibus eorum superscribam eas,

17. Et peccatorum et iniquitatum eorum jam non recordabor amplius.

18. Ubi autem horum remissio, jam non est oblatio pro peccato.

19. Habentes itaque, fratres, fiduciam in introitum sanctorum in sanguine Christi,

20. Quam initavit nobis viam novam et viventem per velamen, id est, carnem suam,

21. Et sacerdotem magnum super domum Dei:

22. Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia malâ, et abluti corpus aquâ mundâ,

implore: ad hoc unire Christo, dilecto Filio Dei, in quo sibi bene complacuit; et in ipso et per ipsum pete gratiam et misericordiam, pro te, pro aliis.

De hac præxi vide corollarium cap. 8; vide et corollarium cap. 13; vide et in Epistola ad Romanos, cap. 15, in corollario; Epistola ad Ephesios, cap. 4, post v. 16; Epistola ad Philippienses, cap. 1, v. 8 et 21.

3. Cependant en offrant ces sacrifices on parle de nouveau tous les ans de pêchés à expier.

4. En effet il est impossible que le sang des taureaux et des boucs ôte les pêchés.

5. C'est pourquoi le Fils de Dieu entrant dans le monde dit: Vous n'avez point voulu d'hostie ni d'oblation; mais vous m'avez formé un corps;

6. Vous n'avez point gracié les holocaustes et les sacrifices qu'on vous offre pour le pêché;

7. Alors J'ai dit: Me voici; je viens selon qu'il est écrit de moi dans le livre, pour faire, ô Dieu, votre volonté.

8. Après avoir dit: Vous n'avez point voulu ni agréé les hosties, les oblations, les holocaustes, et les sacrifices pour le pêché, qui sont toutes choses qui s'offrent selon la loi,

9. Il ajoute ensuite: Me voici; je viens pour faire, ô Dieu, votre volonté. Donc il abolit ces premiers sacrifices, pour établir le second.

10. Et c'est cette volonté qui nous a sanctifiés, par l'oblation du corps de Jésus-Christ, qui a été faite une seule fois.

11. Aussi, au lieu que tous les prêtres se présentent tous les jours pour sacrifier et pour offrir plusieurs fois les mêmes hosties qui ne peuvent effacer les pêchés,

12. Celui-ci, ayant offert une seule hostie pour les pêchés, s'est assis à la droite de Dieu pour toujours,

13. Oh! où attend ce qui reste à accomplir: que ses ennemis soient réduits à lui servir de marche pied.

14. Car, par une seule oblation, il a rendu parfaits pour toujours ceux qu'il a sanctifiés.

15. Et c'est ce que le Saint-Esprit nous déclare lui-même; car, après avoir dit:

16. Voici l'alliance que je ferai avec eux après que ce temps là sera arrivé, dit le Seigneur; l'imprimera mes lois dans leur cœur, et je les écrirai dans leur esprit;

17. Il ajoute: Et je ne me souviendrai plus de leurs pêchés, ni de leurs iniquités.

18. Or, quand les pêchés sont remis, on n'a plus besoin d'oblation pour les pêchés.

19. Puis donc, mes frères, que nous avons la confiance d'entrer dans le sanctuaire par le sang de Jésus-Christ,

20. En suivant cette voie nouvelle et vivante qu'il nous a le premier tracée par l'ouverture du voile, de sa chair,

21. Et que nous avons un grand-prêtre qui est établi sur la maison de Dieu,

22. Apprêchons-nous de lui avec un cœur vraiment sincère, et avec une foi parfaite, ayant les coeurs purifiés des souillures de la mauvaise conscience, par une aspersion intérieure, et les corps lavés dans l'eau pure.